

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การวิจัยทางวิทยาศาสตร์สังคม

สำหรับนักศึกษาและผู้ปฏิบัติงานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3

ศาสตราจารย์ ดร. พงษ์เทพ สันติกุล

หนังสือที่ได้รับทุนสนับสนุนการเขียนตำราจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2557

การวิจัยทางวิทยาศาสตร์สังคมสำหรับนักศึกษาและ ผู้ปฏิบัติงานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์

ถ่ายเอกสารแทนการใช้หนังสือ
คือการทำลายภูมิปัญญาสร้างสรรค์

การวิจัยทางวิทยาศาสตร์สังคมสำหรับนักศึกษาและ
ผู้ปฏิบัติงานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์
ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3

ศาสตราจารย์ ดร. พงษ์เทพ สันติกุล
คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2565

หนังสือที่ได้รับทุนสนับสนุนการเขียนตำราจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2557

พงษ์เทพ สันติกุล.

การวิจัยทางวิทยาศาสตร์สังคมสำหรับนักศึกษาและผู้ปฏิบัติงานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์.

1. วิจัย. 2. สังคมศาสตร์--วิจัย.

H62

ISBN 978-616-314-817-9

ISBN (E-BOOK) 978-616-314-861-2

ลิขสิทธิ์ของศาสตราจารย์ ดร. พงษ์เทพ สันติกุล
สงวนลิขสิทธิ์

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3 เดือนมกราคม 2565

จำนวน 100 เล่ม

ฉบับอิเล็กทรอนิกส์ (e-book) เดือนพฤษภาคม 2565

จัดพิมพ์และจัดจำหน่ายโดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ท่าพระจันทร์: อาคารธรรมศาสตร์ 60 ปี ชั้น U1 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ถนนพระจันทร์ กรุงเทพฯ 10200 โทร. 0-2223-9232

ศูนย์รังสิต: อาคารโดมบริหาร ชั้น 3 ห้อง 317 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 12120

โทร. 0-2564-2859-60 โทรสาร 0-2564-2860

<http://thammasatpress.tu.ac.th>, e-mail: unipress@tu.ac.th

พิมพ์ที่โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ภาพปกโดย www.freepik.com

พิมพ์ครั้งที่ 1 เดือนพฤษภาคม 2560 จำนวน 200 เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ 1 เดือนมิถุนายน 2561 จำนวน 200 เล่ม (ฉบับพิมพ์เพิ่ม)

พิมพ์ครั้งที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์ 2563 จำนวน 200 เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ 3 เดือนมกราคม 2565 จำนวน 100 เล่ม

ราคาเล่มละ 390.- บาท

สารบัญ

สารบัญภาพ.....	(18)
สารบัญตาราง.....	(19)
คำนำ.....	(21)

บทที่ 1 วิทยาศาสตร์ วิทยาศาสตร์สังคม และการวิจัยทางวิทยาศาสตร์สังคม.....	1
วิทยาศาสตร์.....	2
ความรู้ทางวิทยาศาสตร์.....	2
วิธีการทางวิทยาศาสตร์.....	4
ลักษณะของวิธีการทางวิทยาศาสตร์.....	5
ทักษะการเรียนรู้และใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์.....	5
1. ทักษะพื้นฐาน.....	5
2. ทักษะขั้นบูรณาการ.....	6
วิทยาศาสตร์สังคม.....	7
การวิจัยและการวิจัยทางวิทยาศาสตร์สังคม.....	8
การวิจัยในทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต).....	9
ความสำคัญของการวิจัยในงานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์.....	12
การแสวงหาความรู้ทางสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์โดยวิธีวิทยาศาสตร์.....	16
วิทยาศาสตร์ในฐานะแหล่งความรู้ของการสังคมสงเคราะห์.....	18
การพัฒนาความรู้มาสู่การปฏิบัติ.....	18
1. การวิจัยเพื่อการปฏิบัติ.....	19
- แหล่งข้อมูลของการวิจัยเพื่อการปฏิบัติ.....	19
- การนำผลการวิจัยเพื่อการปฏิบัติไปใช้.....	20
2. การจัดการความรู้.....	20
3. การปฏิบัติตามหลักฐานเชิงปฏิบัติ (Evidence Based Practice: EBP).....	21
- การนำการปฏิบัติตามหลักฐานเชิงประจักษ์มาใช้.....	21
- ข้อจำกัดของการปฏิบัติตามหลักฐานเชิงประจักษ์.....	22

สรุปท้ายบท.....	23
คำถามท้ายบท.....	24
เอกสารอ้างอิง.....	25

บทที่ 2 ฐานคติ แนวคิด ทฤษฎี และรูปแบบการแสวงหาความรู้.....26

ความหมายของความรู้.....	27
ระดับของความรู้.....	27
การแสวงหาความรู้ของมนุษย์.....	28
1. ประสบการณ์ตรง.....	29
2. ประสบการณ์ทางอ้อม.....	29
3. การแสวงหาความรู้โดยอาศัยปัญญา.....	30
- การอนุมาน.....	30
- การอุปมาน.....	32
ฐานคติเชิงปรัชญาและกระบวนทัศน์ในการแสวงหาความรู้ความจริง.....	35
1. กระบวนทัศน์.....	35
2. กระบวนทัศน์การแสวงหาความรู้.....	36
- กระบวนทัศน์ธรรมชาตินิยม.....	36
- กระบวนทัศน์การตีความ.....	39
- กระบวนทัศน์วิพากษ์.....	40
3. ญาณวิทยา (Epistemology) และวิธีวิทยา (Methodology) ของการวิจัยทางวิทยาศาสตร์สังคม.....	42
สรุปท้ายบท.....	44
คำถามท้ายบท.....	46
เอกสารอ้างอิง.....	47

บทที่ 3 จรรยาบรรณการวิจัยและการวิจัยในคน	48
จรรยาบรรณการวิจัย	48
การวิจัยในคน	50
1. หลักความเคารพในบุคคล	51
2. หลักคุณประโยชน์และไม่ก่ออันตราย	52
3. หลักยุติธรรม เทียบธรรม และเสมอภาค	53
การขออนุญาตการวิจัยในคน	53
การขอรับงบประมาณแผ่นดินสนับสนุนการวิจัยในคน	54
จรรยาบรรณนักวิจัยและการวิจัยในคนกับสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์	55
1. หลักความสมัครใจและยินยอมของผู้ให้ข้อมูลและผู้ถูกวิจัย	57
2. หลักการรักษาความลับและไม่ก่อให้เกิดผลร้ายแก่ผู้เกี่ยวข้อง	57
3. หลักการปกปิดไม่เปิดเผยความลับ	58
4. หลักความซื่อสัตย์	58
5. หลักต้นทุนและผลประโยชน์	60
การนำจรรยาบรรณนักวิจัยไปปฏิบัติในการวิจัยทางสวัสดิการสังคม และสังคมสงเคราะห์	60
สรุปท้ายบท	61
คำถามท้ายบท	62
เอกสารอ้างอิง	63
 บทที่ 4 รูปแบบการวิจัย	 64
การวิจัยเชิงปริมาณ	65
ขั้นตอนการวิจัยเชิงปริมาณ	67
การวิจัยเชิงปริมาณกับศาสตร์สังคมสงเคราะห์	69
- การให้บริการสังคมสงเคราะห์คลินิกโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์	70
- การวิจัยเป็นข้อมูลสนับสนุนการให้บริการ	70
- การปฏิบัติตามหลักฐานเชิงประจักษ์	71
- การประเมินความคุ้มค่าและผลตอบแทนการให้บริการ ทางสังคมสงเคราะห์	71

การวิจัยเชิงปริมาณกับสถิติการสังคม.....	73
- การวิจัยเชิงปริมาณในการปฏิบัติงานสถิติการสังคม.....	73
- การวิจัยเชิงปริมาณในการศึกษาสถิติการสังคม.....	74
การวิจัยเชิงคุณภาพ.....	74
ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพ.....	74
ขั้นตอนการวิจัยเชิงคุณภาพ.....	76
ความเที่ยงตรง (Validity) ของการวิจัยเชิงคุณภาพ.....	78
- ความเที่ยงตรงภายใน (Internal Validity).....	79
- ความเที่ยงตรงภายนอก (External Validity).....	79
ความเชื่อมั่น (Reliability) ของการวิจัยเชิงคุณภาพ.....	80
การวิจัยเชิงคุณภาพสำหรับสถิติการสังคมและสังคมสงเคราะห์.....	80
การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา.....	81
การวิจัยแนวปรากฏการณ์วิทยา.....	82
การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากฐานราก.....	82
การวิจัยกรณีศึกษา.....	82
การวิจัยวิทยาศาสตร์สังคม.....	86
ประเภทการวิจัยวิทยาศาสตร์สังคม.....	88
การวิจัยเชิงสำรวจ.....	88
การวิจัยเชิงพรรณนา.....	88
การวิจัยเชิงอธิบาย.....	89
สรุปท้ายบท.....	89
คำถามท้ายบท.....	91
เอกสารอ้างอิง.....	92

บทที่ 5 การกำหนดหัวข้อการวิจัย.....	94
ลักษณะหัวข้อการวิจัยที่ดี.....	95
แหล่งที่มาของหัวข้อการวิจัย.....	100
แนวทางการกำหนดหัวข้อการวิจัย.....	101
1. กำหนดจากประเด็นใหญ่สู่หัวข้อเฉพาะ.....	101
2. ตั้งคำถามเป้าหมายสุดท้ายเพื่อหาหัวข้อ.....	104
3. การประยุกต์แนวคิดเชิงระบบสำหรับการกำหนดหัวข้อวิจัย.....	105

ลักษณะการวิจัยสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์.....	108
แหล่งที่มาของหัวข้อการวิจัยทางสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์.....	110
ตัวอย่างหัวข้อการวิจัยทางสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์.....	112
สรุปท้ายบท.....	115
คำถามท้ายบท.....	115
เอกสารอ้างอิง.....	116

บทที่ 6 การทบทวนวรรณกรรม.....119

วัตถุประสงค์และความสำคัญของการทบทวนวรรณกรรม.....	119
1. ทบทวนหัวข้อการวิจัย.....	120
2. ทบทวนระเบียบวิธีการวิจัย.....	120
3. ทบทวนผลการวิจัย.....	120
4. ศึกษาปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัดในการวิจัย.....	121
แหล่งที่มาของวรรณกรรม.....	121
1. แหล่งข้อมูลประเภทเอกสารสิ่งพิมพ์ วรรณกรรมประเภทสิ่งพิมพ์.....	121
2. แหล่งข้อมูลประเภทเอกสารทัศนวัสดุเป็นวรรณกรรมที่ไม่ได้จัดพิมพ์ เป็นหนังสือ.....	124
3. แหล่งข้อมูลอินเทอร์เน็ต (Internet).....	125
หลักการทบทวนวรรณกรรม.....	126
รูปแบบและวิธีการทบทวนวรรณกรรม.....	127
การทบทวนวรรณกรรมตามรูปแบบการวิจัย.....	128
วิธีการนำเสนอผลการทบทวนวรรณกรรม.....	130
การทบทวนทฤษฎีเพื่อกำหนดสมมติฐานการวิจัย.....	130
การทบทวนทฤษฎีเพื่อกำหนดคำถามในการเก็บข้อมูล.....	133
การทบทวนวรรณกรรมที่ผิดจริยธรรมการวิจัย.....	135
ตัวอย่างตารางการทบทวนวรรณกรรม.....	137
สรุปท้ายบท.....	142
คำถามท้ายบท.....	143
เอกสารอ้างอิง.....	144

บทที่ 7 ประชากร ตัวอย่าง และการสุ่มตัวอย่าง	145
ประชากร	146
ความหมายของประชากร	146
คุณสมบัติของประชากร	147
ประเภทของประชากร	148
ตัวอย่างการกำหนดประชากรการวิจัย	148
ตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่าง (Sample and Sampling)	149
ความหมายของตัวอย่าง	149
การสุ่มตัวอย่าง	149
ความเป็นตัวแทน	149
การคัดเลือกตัวอย่าง	150
- วิธีการคัดเลือกที่คำนึงถึงความน่าจะเป็น	150
1. การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย	151
2. การสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ	154
3. การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ	155
4. การสุ่มตัวอย่างแบบจัดกลุ่ม	160
5. การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน	161
- วิธีการสุ่มตัวอย่างที่ไม่คำนึงถึงความน่าจะเป็น	163
1. การสุ่มโดยบังเอิญ	163
2. การสุ่มแบบโควตา	164
3. การสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง	165
4. การสุ่มตัวอย่างแบบบอกต่อ	166
การสุ่มตัวอย่างแบบไม่คำนึงถึงความน่าจะเป็น	
ในการวิจัยทางสถิติการสังคมและสังคมสงเคราะห์	167
การกำหนดขนาดตัวอย่าง	168
สรุปท้ายบท	171
คำถามท้ายบท	172
เอกสารอ้างอิง	173

บทที่ 8 ตัวแปรและสมมติฐาน	174
ความหมายและประเภทของตัวแปรในการวิจัย	175
ความหมาย	175
ที่มาของตัวแปร	175
คุณลักษณะของตัวแปร	176
การนิยามศัพท์	177
1. การนิยามนาม	177
2. การนิยามจริง	178
3. การนิยามเชิงปฏิบัติการ	178
4. การนิยามศัพท์เฉพาะ	179
ประเภทของตัวแปร	179
• จำแนกตามความสัมพันธ์	179
1. ตัวแปรอิสระ	179
2. ตัวแปรตาม	179
3. ตัวแปรแทรกซ้อน	180
4. ตัวแปรสอดแทรก	180
• จำแนกตามคุณลักษณะของตัวแปร	181
1. ตัวแปรเชิงปริมาณ	181
2. ตัวแปรเชิงคุณภาพ	181
ระดับ/มาตรวัดตัวแปร	181
• ระดับนามมาตรา	181
• ระดับอันดับมาตรา	182
• ระดับช่วงมาตรา	182
• ระดับอัตราส่วนมาตรา	183
การใช้สถิติสำหรับตัวแปร	184
สมมติฐานการวิจัย	186
ความหมาย	186
ลักษณะของสมมติฐานการวิจัยที่ดี	188
ประเภทของสมมติฐานการวิจัย	188

• จำแนกตามลักษณะการทดสอบตัวแปร.....	188
1. สมมติฐานเชิงความสัมพันธ์.....	188
2. สมมติฐานเชิงเปรียบเทียบ.....	189
• จำแนกตามการระบุทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแปร.....	189
1. สมมติฐานแบบมีทิศทาง.....	189
2. สมมติฐานแบบไม่มีทิศทาง.....	189
สมมติฐานทางสถิติ.....	190
ความหมาย.....	190
การกำหนดสมมติฐานทางสถิติ.....	190
ตัวอย่างการกำหนดสมมติฐานทางสถิติ.....	191
ตัวอย่างการกำหนดสมมติฐานการวิจัย.....	192
การทดสอบสมมติฐาน.....	193
ความผิดพลาดในการทดสอบสมมติฐาน.....	199
การกำหนดระดับนัยสำคัญ.....	200
สรุปท้ายบท.....	201
คำถามท้ายบท.....	203
เอกสารอ้างอิง.....	204

บทที่ 9 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	205
กรอบแนวคิดทฤษฎี.....	205
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	208
ความหมาย.....	208
ประโยชน์ของกรอบแนวคิดการวิจัย.....	208
ที่มาของกรอบแนวคิดการวิจัย.....	209
การสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย.....	209
การนำเสนอกรอบแนวคิดในการวิจัย.....	210
กรอบแนวคิดการวิจัยเชิงคุณภาพ.....	213
สรุปท้ายบท.....	216
คำถามท้ายบท.....	216
เอกสารอ้างอิง.....	217

บทที่ 10 การเก็บรวบรวมข้อมูล	218
ความหมายของข้อมูล	218
ประเภทของข้อมูล	219
• จำแนกตามวิธีการจัดเก็บ	219
1. ข้อมูลปฐมภูมิ	219
2. ข้อมูลทุติยภูมิ	219
• จำแนกตามคุณสมบัติของข้อมูล	219
1. ข้อมูลปรนัย	219
2. ข้อมูลอัตนัย	219
• จำแนกตามค่าการวัดข้อมูล	219
1. ข้อมูลเชิงคุณภาพ	219
2. ข้อมูลเชิงปริมาณ	219
เครื่องมือเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ	220
• การสัมภาษณ์	220
- การสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพ	221
- แนวทางการสัมภาษณ์ในการวิจัยสังคมสงเคราะห์	223
- การสัมภาษณ์กลุ่มย่อย	227
• การสังเกต	228
- การสังเกตแบบมีส่วนร่วม	229
- สิ่งที่เกิดขึ้น	230
- ช่วงระยะเวลาของการสังเกต	235
สรุปท้ายบท	235
คำถามท้ายบท	237
เอกสารอ้างอิง	238
 บทที่ 11 การวัดและเครื่องมือการวิจัย	 239
ความหมายของการวัดทางการวิจัย	239
มาตรวัด	241
มาตรวัดแบบละเอียด	241
มาตรวัดแบบหยาบ	242

ตัวอย่างมาตรวัด.....	242
1. มาตรวัด Likert.....	243
2. มาตรวัดเรียงลำดับ.....	244
3. มาตรวัดประเมินคะแนน.....	245
4. มาตรวัดทัศนคติ.....	245
การวัดทัศนคติด้วยมาตรวัด Likert Scale.....	247
เครื่องมือวัดทางวิทยาศาสตร์สังคม.....	247
ประเภทของเครื่องมือวัดทางการวิจัยทางวิทยาศาสตร์สังคม.....	249
แบบทดสอบ.....	249
แบบสอบถาม.....	250
การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย.....	252
ความเที่ยงตรง.....	252
การสร้างเครื่องมือวิจัยให้มีความเที่ยงตรง.....	253
การตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย.....	253
- การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา.....	253
- การตรวจสอบโดยดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม กับวัตถุประสงค์.....	254
- การตรวจสอบโดยดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ.....	255
การตรวจสอบความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง.....	256
- การตรวจความตรงสอบตามโครงสร้างด้วยวิธี Known-groups Technique.....	256
- การตรวจสอบด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูป (SPSS).....	259
ความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัย.....	263
สรุปขั้นตอนการสร้างและพัฒนาเครื่องมือการวิจัย.....	266
สรุปท้ายบท.....	268
คำถามท้ายบท.....	270
เอกสารอ้างอิง.....	271